

wisselingen in het gebruik der verkeersmiddelen, bieden, speciaal in het autovervoer vervoermiddelen van geringe capaciteit overwegende voordeelen boven vervoermiddelen van groote capaciteit, die door het risico van grooten leegloop niet rendabel te exploiteeren zijn. Bovendien moet het vervoermiddel zooveel mogelijk algemeen bruikbaar zijn en dit leidt er toe, dat de kleine onderneming gebruik maakt van dezelfde bedrijfsmiddelen als de groote onderneming. In menige andere bedrijfstak leidt juist het verschil in den aard van de bedrijfsmiddelen tot een overvleugeling van het kleinbedrijf door het grootbedrijf, maar ook deze factor speelt in verschillende deelen van het vervoerbedrijf geen rol. De sterke versplintering van de vervoer capaciteit over talrijke kleine ondernemingen is dus eveneens een factor, die de inkrimping van de overbodige capaciteit vertraagd.

Wij hebben hierbij buiten bespreking gelaten den domineerenden invloed van de vaste kosten in het vervoerbedrijf. Juist aan deze omstandigheid is in de publicaties over het verkeerswezen bijzondere aandacht geschonken. Het behoeft hier wel geen nadere verklaring, dat in een bedrijfstak, waar de vaste kosten een overwegende plaats innemen, staking van de exploitatie bij dalende opbrengstprijzen wordt tegengewerkt, omdat verschillende kostengroepen ook na de beëindiging van de exploitatie blijven voortbestaan. Dat in die bedrijfstakken ook een voortdurende en ongezonde drang bestaat in de richting van productieverhoging, omdat bij uitbreiding van de productie geen evenredige kostenvermeerdering optreedt. Al die factoren werken in het vervoerbedrijf ongetwijfeld met groote kracht, maar het zijn geen verschijnselen, die typisch zijn voor het vervoerbedrijf. Er zijn zeer vele bedrijfstakken aan te wijzen, waar de verhouding tusschen variabele en vaste kosten hetzelfde, of zelfs nog ongunstiger is, dan in het vervoerbedrijf.

Van vele zijden wordt thans ordening van het verkeerswezen bepleit. De ongunstige invloed van de vaste kosten op de ontwikkeling van de rendabiliteitspositie wordt daarbij veelal als het belangrijkste argument naar voren gebracht. Zou dat argument inderdaad het meest doorslaggevend zijn, dan zou men den drang in deze richting kunnen weerstaan, door er op te wijzen, dat in zoovele andere bedrijfstakken die zelfde ongunstige omstandigheid zich doet of deed gelden en dat in die bedrijfstakken normale omstandigheden hersteld zijn ook zonder dat men tot ordening is overgegaan. Wij hebben hiervoren gewezen op enkele omstandigheden, die er toe zullen leiden, dat de liquidatie van de overschotcapaciteit in het verkeerswezen een zeer vertraagd verloop moet hebben en op grond daarvan kan men niet volstaan met zulk een verwijzing naar andere bedrijfstakken, indien men wil bewijzen, dat ook in het verkeerswezen zich een automatische sanering zal voltrekken, ook zonder ordening van het verkeer.

Uit het vorenstaande moge blijken, dat zich in het verkeerswezen nog vele vraagstukken voordoen, die zich leenen voor een bedrijfseconomische analyse en het is te wenschen, dat vooral de jongere bedrijfseconomen hunne afzijdigheid in deze materie zullen prijs geven.

A. M. GROOT

DE ACCOUNTANT ALS GETUIGE

Nadere toelichting omtrent het verschooningsrecht

Uit het naschrift van den Heer *L. van Essen Lzn.* onder mijn artikel over het verschooningsrecht van getuigen in de aflevering van December 1936 blijkt mij, dat mijne uiteenzetting nog eenige verduidelijking behoeft.

Ik heb geschreven, dat de geestelijke, de medicus, de advocaat van oudsher als de typische vertrouwenslieden genoemd zijn, omdat hun beroep uiteraard medebrenge, dat zij menschen moeten bijstaan, die gezondigd hebben, ziek zijn, wetten hebben overtreden, en dat het een zeer groot algemeen en zedelijk belang is, zelfs gaande boven het belang, dat de rechtspraak heeft bij het antwoorden van getuigen, dat die geestelijke, lichamelijke en rechtskundige hulp niemand onthouden wordt, ook niet dengenen, die zeer ernstige feiten te verbergen hebben.

De Heer *Van Essen* vraagt of het dan alleen zondaren, of zieken of boosdoeners zijn, die behoefte hebben aan hulp, welke hun alleen dan goed kan worden verstrekt als zij zonder eenige terughouding kunnen opbiechten.

Neen, natuurlijk niet — doch wij moeten ons er voor wachten onjuiste tegenstellingen te maken: aan den geestelijke, medicus en advocaat wordt het verschooningsrecht toegekend, niet uit hoofde van *den persoon, aan wien zij hulp verleen*; maar krachtens *den aard der hulp, die zij verstrekken*.

De tegenstelling moet dus niet hierin gezocht worden, of degenen, die geestelijke medische of juridische hulp inroepen, booswichten of brave burgers, zieken of gezonden zijn.

Ik heb de booswichten als voorbeeld genoemd, omdat zich te hunnen aanzien eerder het conflict zal voordoen, dat zij b.v. een dokter bekend moeten maken met een door hen gepleegd strafbaar feit, doordat zij diens hulp dringend noodig hebben (men denke aan het geval, dat een smokkelaar een ernstige schotwonde heeft bekomen).

Waar ik het als een algemeen belang, gaande boven het belang der rechtspraak, erkende, dat zelfs degenen, die zeer ernstige feiten te verbergen hebben, op de volkomen stilzwijgendheid van de genoemde categorieën vertrouwenslieden moeten kunnen rekenen, geldt dit *à priori* voor „de fatsoenlijke menschen”, die een geestelijke of dokter in vertrouwen nemen. Het zal bij hen echter niet licht voorkomen, dat het getuigenis van hun pastoor, dominee of dokter in een rechtszaak tegen hen zou worden ingeroepen.

Voor mij ligt de tegenstelling derhalve hierin, dat de bijstand, die geestelijke, medicus of advocaat verleen, is van geestelijken, lichamelijken of rechtsgeleerden aard, niet van materiele aard. Daarom trek ik de grens tusschen de genoemde eenzijdig en den accountant, bankier, makelaar anderzijds (Den notaris heb ik niet genoemd, omdat deze een afzonderlijke bespreking zou vereischen buiten het bestek van dit Maandblad vallende).

Wanneer het verschooningsrecht onthouden werd aan degenen, die een der drie hierboven opgesomde beroepen uitoefenen en een delinquent dorst dientengevolge hun hulp niet in te roepen, dan zou daarvan het gevolg kunnen zijn, dat die delinquent geestelijke troost en genade zou missen, dat zijn gezondheid ernstig geschokt zou kunnen worden, dat zijne berechting eenzijdig zoude zijn. Zijn ziel, zijn leven, de rechtvaardigheid zouden dan in gevaar gebracht worden. Alleen omdat deze hooge waarden op het spel staan, beschouw ik het verschooningsrecht van geestelijke, medicus en advocaat als een algemeen belang, dat mag praevaleren boven het algemeen belang, dat recht gesproken worde met zoo groot mogelijken waarborg tot de waarheid te kunnen doordringen.

Ik baseer het verschooningsrecht van den advocaat dus hier op, dat principieel zijn taak er in bestaat te wijzen op de rechten van zijn client en aan te voeren hetgeen tot verdediging van zijn client strekt, opdat de Rechter, van weerskanten voor-

gelicht (van den kant van den aanklager en den verdachte, van den eischer en den gedaagde) zich beter een objectief, een rechtvaardig, oordeel zal kunnen vormen.

De Heer *Van Essen* heeft mijne hierbedoelde omschrijving van de taak van den advocaat minder fraai weergegeven als „het gedrag van zijn client goed *praten*” en er zich dan over verwonderd, dat ik deze taak anders karakteriseer, dan de taak, welke zoude bestaan in het „zijn client helpen een vergriep goed te *maken*”.

Ik hoop thans het belangrijke verschil, dat tussehen het een en het ander gelegen is, verduidelijkt te hebben: wanneer een delinquent zijn raadsman (het zij deze advocaat of accountant is) gebruikt om wel is waar een strafbaar feit zoo goed mogelijk te herstellen, maar tevens om het gevaar eener gerechtelijke vervolging te kunnen ontloopen, eventueel om, dank zij de bemideling van dien raadsman, anoniem te kunnen blijven, ingeval een zeker overleg met de autoriteiten zou moeten plaats vinden, vervult die raadsman m.i. een andere taak dan de bovenomschrevene. Ik blijf het betwijfelen of de uitoefening van laatstgenoemde functie onder de bescherming van het verschooningsrecht een onmisbaar algemeen belang is, te stellen boven het belang eener sterker gewapende rechtspraak.

Het verwondert mij, dat de Heer *Van Essen* uit mijn artikel gelezen heeft, dat ik zou uitgaan van de praemisse, dat de hulp van den accountant in de meeste gevallen zou worden ingeroepen door hen, die iets voor de Justitie te verbergen hebben, of die materieel de sporen van een fout wenschen uit te wisselen. Ik koos deze gevallen als voorbeeld, omdat de consequenties van een stelling aan een sprekend voorbeeld het scherpst uitkomen. Ten overvloede wil ik gaarne verklaren, dat ik mij de normale uitoefening van de accountantspraetijk juist zoo voorstel als door den Heer *Van Essen* geschetst. Dit verandert aan mijn stelling overigens niets. Ook wanneer een accountant in een civiel geding weigert getuigenis af te leggen, b.v. omtrent het vermogen van een man (zijn client), die tot betaling van levensonderhoud aan zijn gescheiden vrouw verplicht is, dan zal dat zwijgen van den accountant veelal tengevolge hebben, dat onrecht geschiedt. De Rechter zal, indien de man zelf geen inlichtingen wil geven en op andere wijze is niet te bewijzen, hoe groot diens vermogen is, aan de vrouw dan niet het bedrag voor levensonderhoud kunnen toekennen, waarop zij recht had.

Naar de overtuiging van den Heer *Van Essen* (en wellicht van vele anderen) weegt daartegen ruimschoots op het grootere algemeene belang gelegen in de onbeschoolde raadpleging van den accountant.

Hier loopen onze meeningen dan uiteen. Wil iemand, die niets voor den rechter te verbergen heeft, liever accountants-hulp ontberen, dan de kans loopen, dat de accountant noodzaak kan worden als getuige gegevens (die er toe moeten strekken, dat de Rechter allen partijen Recht kan laten weder- varen) mede te deelen, dan brengt diegene niet zijn ziel, zijn leven, de rechtvaardigheid, maar slechts zijn administratie, zijn zaken, zijn vermogen in gevaar.

De Heer *Van Essen* ziet een veiligheidsklep in de mogelijkheid voor den getuige-accountant, die het verschooningsrecht heeft, om toch te spreken in gevallen, waarin het zwijgen groot nadeel tengevolge zou hebben.

Terecht in zooverre, dat, naar de gangbare opvatting, een getuige geen gebruik van zijn verschooningsrecht behoeft te maken.

Doeh het oordeel of hij moet antwoorden of niet berust dan bij den individueelen getuige en niet meer bij de Wetgevende en Rechterlijke macht. Laatstgenoemden zijn het echter, die een goede rechtspraak moeten waarborgen en zij zijn voor dat doel

met macht bekleed. Zij zouden een deel van die macht eerst dan uit handen mogen geven, wanneer inderdaad hogere belangen, dan dat der rechtspraak geëerbiedigd moet worden. Zooals ik uiteengezet heb, is zulks m.i. nog niet het geval, wanneer de accountant als getuige opgeroepen wordt.

Hier komt bij, dat men den conscientieuzen accountant voor een uiterst moeilijk en pijnlijk conflict stelt, wanneer hij zelf beoordeelen moet of hij al dan niet dient te antwoorden. De minder conscientieuze accountant zal het zich gemakkelijker maken; maar hem ware het oordeel dan zeker beter niet overgelaten.

Men zou bovenstaande regelen geheel verkeerd uitleggen, wanneer men daaruit een geringere waardeering voor den accountant en zijn beroep zou lezen. Ik heb alleen willen doen uitkomen, dat ten aanzien der uitoefening van verschillende beroepen respectievelijk immaterieele en materieele belangen te onderscheiden zijn en dat m.i. casu quo alleen die immaterieele belangen boven het belang der rechtspraak gesteld mogen worden.

Mr. Th. W. BRANBERGEN.

Naschrift

Nog een enkel woord mijnerzijds.

Allereerst wil ik opmerken, dat de nadere uiteenzetting van den Heer *Mr. Branbergen* het misverstand, dat bij mij (en, naar mij bij informatie is gebleken, ook bij anderen) dreigde te ontstaan met betrekking tot de vraag of de positie van den accountant den Heer *Branbergen* wel duidelijk voor oogen stond toen hij zijn eerste artikel in dit blad schreef, uit den weg heeft geruimd. Hetgeen ik met genoegen constateer.

De Heer *Branbergen* stelt dat aan den geestelijke, medicus en advocaat het verschooningsrecht wordt toegekend, niet uit hoofde van den persoon, aan wien zij hulp verleenen, maar krachtens den aard der hulp welke zij verstrekken. De geestelijke, medicus of advocaat verleenen bijstand van geestelijken, lichamelijken of rechtsgeleerden aard, niet van materieelen aard, zegt de schrijver. M.i. is dit niet juist gesteld: als er iemand hulp van materieelen (= lichamelijken) aard verleent, dan is het toch wel de medicus. Maar door die materieele hulp te verleenen dient de medicus een immaterieel belang van groote beteekenis: de Volksgezondheid. — De geestelijke dient met zijn immaterieele (= geestelijke) hulp eveneens een belang van hooge orde: het Zieleheil. — Als een advocaat een beschuldigde of een gedaagde bijstaat, dient ook hij een belang van hooge orde: het Recht.¹⁾

Die geestelijke, medicus of advocaat zoeken, naar ik meen te mogen vaststellen, in de eerste plaats het persoonlijk belang van degenen, die zich tot hen om hulp wenden. Maar het is een algemeen belang, dat de persoonlijke belangen op geestelijk, lichamelijk of rechtskundig gebied zoo goed mogelijk worden gediend en dat kan alleen als tussehen den hulpzoekende en zijn raadsman een volledig vertrouwen bestaat, terwijl verder dat volledige vertrouwen slechts dan kan worden bereikt, als die raadsman zelfs tegenover den rechter mag zwijgen. Natuurlijk kan door dat zwijgen de rechtspraak in het gedrang komen; het verkrijgen van zoo goed mogelijke geestelijke, lichamelijke of rechtskundige hulp wordt evenwel zóó belangrijk geacht, dat de kans op misschien onvolledige informatie van den rechter op den koop toe wordt genomen. Men moet hier evenwel niet vergeten, dat dien rechter in de meeste gevallen nog wel andere bronnen van informatie ten dienste staan dan juist die vertrouwensmannen. Het is dus niet zóó dat door het toekennen van het verschooningsrecht aan de genoemde categorieën van personen

¹⁾ Maar is hij ook dienaar van het Recht als hij zijn cliënt adviseert met betrekking tot een door dezen te sluiten contract? Het zou mij te ver voeren te trachten deze vraag hier te beantwoorden.

van de juistheid der rechtspraak niets overblijft; de jarenlange ervaring is daar om het tegendeel te bewijzen. Het wordt alleen den rechter minder gemakkelijk gemaakt tot de waarheid te komen.

En nu de accountant. Is het onbeschroomd kunnen raadplegen van den accountant een algemeen belang? Ik antwoord volmondig: ja. Zooals men zich met bezwaren en vragen op geestelijk, lichamelijk of rechtskundig gebied wendt tot geestelijke, medicus of advocaat, zoo wendt men zich met bezwaren en vragen op bedrijfseconomisch gebied tot den accountant. Natuurlijk behartigt de accountant met zijn adviezen in de eerste plaats het persoonlijk belang van zijn cliënt, maar door dit te doen dient hij toch ook een wijder, algemeener belang: het Zakenleven, de Welvaart; hij schept een deugdelijken grondslag voor het vertrouwen in het economisch verkeer.

En zooals geestelijke, medicus of advocaat slechts dan onbeschroomd zullen worden geraadpleegd als de hulpzoekende de overtuiging heeft dat de door hem toevertrouwde geheimen zelfs niet aan den rechter zullen worden prijsgegeven, zoo geldt dit-zelfde voor den accountant, die geroepen wordt den bedrijfs-leider te adviseeren. Krachtens den aard van de hulp dus, welke hij verleent, dient tot hen, dien het verschooningsrecht toekomt, ook de accountant te worden gerekend; hij „moet worden beschouwd als „un par profession confident nécessaire”, een onmisbaarvertrouwensman, wiens hulp men slechts met „vrucht „kan inroepen, als men overtuigd is, dat men alles zonder eenig „gevaar aan hem kan mededeelen”²⁾. Mocht in het geval, dat de Heer *Branbergen* stelt, een accountant in een civiel geding weigeren getuigenis af te leggen omtrent het vermogen van een man (zijn cliënt), die tot betaling van levensonderhoud aan zijn gescheiden vrouw verplicht is, dan zal dit zwijgen van den accountant inderdaad tot gevolg kunnen hebben, dat niet is te bewijzen hoe groot het vermogen van dien man is en dat dus aan de vrouw niet het bedrag voor levensonderhoud wordt toegekend, waarop zij recht heeft, zoodat onrecht geschiedt. Maar hetzelfde kan het geval zijn als een advocaat den rechter zou weigeren te informeerden met betrekking tot de mededeelingen, welke dezelfde man hem heeft gedaan toen die hem advies kwam vragen. En toch zal die advocaat zich waarschijnlijk op zijn verschooningsrecht beroepen, terwijl de rechter, even waarschijnlijk, dit beroep zal accepteren! Waarom? Omdat het algemeen belang, dat ligt in de onbeschroomde raadpleging van den advocaat moet praevaleren boven het algemeen belang, dat hierin bestaat dat het den rechter zoo gemakkelijk mogelijk worde gemaakt tot de waarheid door te dringen. Voor den accountant geldt, naar mijn meening, volkomen hetzelfde; hij behoort met den geestelijke, den medicus en den advocaat tot de vertrouwenspersonen, aan wier beroep nu eenmaal het in ontvangst nemen van geheimen inhaerent is.

Ik behoef er den Heer *Branbergen* niet aan te herinneren, dat er ten aanzien van de vraag of den geestelijke, den medicus en den advocaat het verschooningsrecht toekomt niet altijd een communis opinio heeft bestaan, terwijl men het er thans vrijwel over eens is, dat dit recht dezen vertrouwenslieden wel toekomt. Dat een dergelijk communis opinio nog niet bestaat ten opzichte van den accountant moet m.i. worden toegeschreven aan de omstandigheid dat het accountantsberoep in zijn tegenwoordige omvang en beteekenis nog van betrekkelijk jongen datum is en nog niet bestond toen voor de andere vertrouwensberoepen de vragen van zwijgrecht en zwijgplicht aan de orde waren. Nog niet iedereen geeft zich er voldoende rekenschap van dat zich

bij de genoemde oude vertrouwensberoepen ook het nieuwe van den accountant heeft gevoegd.

De Heer *Branbergen* wijst tenslotte op het moeilijke en pijnlijke conflict, dat voor den consciëntieuzen accountant kan ontstaan als hij zich in een concreet geval gesteld ziet voor de vraag of hij, als getuige opgeroepen, al of niet zal antwoorden. Voor dit conflict kan iedere vertrouwensman gesteld worden, niet alleen de accountant. Ik las nog onlangs (*Algemeen Handelsblad* 24 Februari 1937) van een medicus te Hengelo, die oorspronkelijk voor de Rechtbank te Almelo geen inlichtingen wilde geven omtrent den duur van de ziekte van een zijner patiënten. Tengevolge van deze weigering zou het niet mogelijk zijn geweest de schadevergoeding aan den patiënt (het ging om gevolgen van een aanrijding) vast te stellen. Nadat de President van de Rechtbank den medicus hierop had gewezen, heeft deze de gevraagde verklaring afgelegd. Ten slotte was het hier de vertrouwensman zelf, die, na afweging der belangen, zijn besluit nam om te spreken.

Ik ben het met den Heer *Branbergen* eens, dat de minder consciëntieuze vertrouwensman, dus ook de minder consciëntieuze accountant, het hier gemakkelijker heeft dan zijn consciëntieuze collega. De consciëntieuze accountant evenwel, die in zijn opleiding vertrouwd gemaakt is met de verantwoordelijkheid, welke hij heeft te dragen, zal zich van die verantwoordelijkheid ook bewust zijn als hij de moeilijke vraag: spreken of zwijgen, te beantwoorden krijgt.

L. VAN ESSEN Lzn.

NIEUWE REGELING VAN HET TOEZICHT OP JAARREKENINGEN VAN NAAMLOOZE VENNOOTSCHAPPEN IN FRANKRIJK

In het Februarinummer komt onder bovenstaanden titel een artikel voor met naschrift van den Heer F. Haarbosch, waarbij in de vertaling van de ministerieele toelichting van het daarbij bedoelde decreet van 29 Juni 1936 wordt gesproken van de straf-rechterlijke verantwoordelijkheid van beheerders en de keuze en de bevoegdheden van commissarissen.

Met deze vertaling van het woord „commissaires” in commissarissen zij men echter voorzichtig. De vertaling moge letterlijk juist zijn, zij dekt echter allerminst het begrip van commissarissen zooals wij dat van deze functionarissen in Nederland hebben. De „commissaires” in Frankrijk hebben een geheel andere opdracht dan de commissarissen hier te lande, sterker nog, de commissarissen zooals wij die kennen, bestaan in Frankrijk niet.

De „commissaires” in de Fransche wetgeving vermeld, zijn degenen, die uitsluitend belast worden met de contrôle van de jaarrekening, derhalve tevens de contrôle van de boekhouding omvattend, doch zij hebben niet de taak van de commissarissen volgens Nederlandsch begrip tot het houden van toezicht op het bestuur. De Fransche functionarissen worden in de spreektaal doorgaans aangeduid als „commissaires aux comptes”, waaruit duidelijker het verband met de jaarrekening blijkt.

De conclusie van den Heer Haarbosch, dat door de genoemde twee decreten de in Nederland door hem aangeduide mogelijkheid in Frankrijk is uitgeschakeld en dat men in elk geval één deskundigen commissaris heeft, waarmede dan in dit verband een commissaris volgens onze begrippen wordt bedoeld, is dan ook niet juist. Uiteraard berust ook de verdere conclusie terzake van de vereenigbaarheid in Frankrijk van de functies op dezelfde dwaling.

²⁾ Mr. S. J. M. Wijthoff, Rechter-Commissaris te Amsterdam, in zijn beschikking van 9 Januari 1933.